

SÜRGÜNDEN 67 YIL SONRA VATANI ZİYARET

 Prof. Dr. Mevlüt FERHAT

Aslı nine, sürgün öncesi çocukluğunu yaşadığı evinde!

Dedelerimin vatani olan Ahıska'ya ilk gizli seyahatimi, Sovyet rejimi zamanında 1982 yılında sevgili eşimle birlikte yapmıştım. Yaşamakta olduğumuz Özbekistan'dan kalkıp Gürcistan'ın Borcom kasabasında tatil yapmaya giden rahmetli Ahmet dayıyı Akdarya rayonunda buldum. Ondan Ahıska'da yaşayan Albay Kemal Abdullahoğlu'nun adresini aldım.

Ahıska hasretimin hikâyesi çok uzun...

Doktor olarak görev yaptığım Semerkant Tıp Fakültesindeki ilk yaz tatilimi vatan topraklarına yakın diye Batum'da geçirmeye karar vermiştim. Şansıma Batum'da kaldığım pansiyon ev sahibi Mine Hanım, güzel Türkçe biliyordu. Ondan Ahıska'ya nasıl gidilebileceğini sordum. Çünkü bir gün önce Albay Kemal Abdullah'a yazdığım

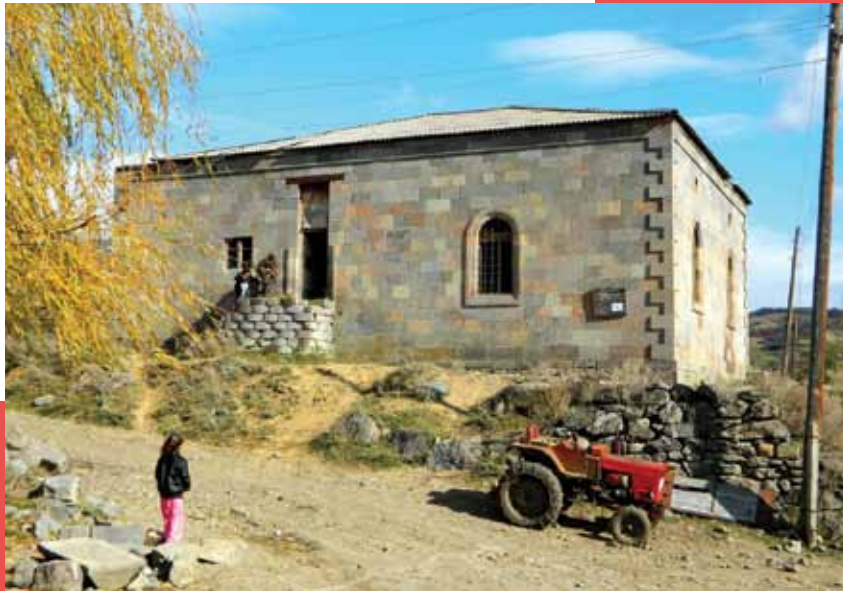
mektuptan sonra Ahıska'dan bana telgraf gelmişti: "Yarın akşam saat 19.00'da Azğur'da bekliyorum!" diye yazıyordu.

Biz Ahıska'ya doğru yola çıkacağımız sırada bir misafir geldi! Sürgünden önce Tsaxan köyünün hocası olan Vezir Efendinin kayını Maksut dayı, oğlu Muhammed'le birlikte Hula'dan bize gelmişti. Ben onlara Ahıska'ya gitmek istediğimi anlattım. Emniyet Müdürlüğünden özel izin almadan bunun mümkün olmadığını söylediler. Ben telgraf aldığımı söyledim ve Maksut dayıyla birlikte yola çıktık. Ertesi günü otobüsle Azğur'a geldik. Pasaport kontrolünde zp-razreşeno (Rusça zagran polosa razreşeno/yasak bölgeye girebilir) mührü olanları alıyorlardı. Yani Ahıska Türkleri sürülen vatanlarını bir daha görmesinler diye

koyulan bu mühür, aslında onların bu yurdun gerçek sahiplerinden ne kadar korktuklarını gösteriyordu.

Maksut dayının o mührü yani sınırdaki yaşama ve girip çıkma izni vardı. Bize sıra gelince pasaport kontrol yapan askerin arkasında bulunan albaydan Rusça dilinde talimat geldi: “*Bunlar benim misafirlerim!*” diye... Yarım saat sonra özel bir askerî araçla Kemal Beyin Ahıska’daki evine gittik. Akşam yemeğinde Kemal Beyin eşi Durna Hanım, kocasına bir şeyi hatırlattı. Meğer siyasi işlerden sorumlu olan Albay Kemal Beyin sünnet yasağı korkusundan iki sünnetsiz oğulları varmış: Elbrus dokuz, Ilgar da beş yaşında. Dumanis’teki baba evine sünnet ettirmeden gidemiyormuş. Hemen askeri hastaneden gereken malzemeleri getirmelerini istedim ve ikisini de sünnet ettim. Küçüğüne kirve oldum ve bisiklet hediyesi sözü verdim. Sonradan o bisikleti Abastuban’da akciğer hastalığından tedavi gören rahmetli Feteli Beyle Ahıska’ya gönderdim...

Ertesi günü Kemal Bey seçimler sebebiyle geç gelip özel askerî araçla bizi Tsaxan köyüne götüreceğini söyledi. Ama Maksut dayı, “Ben yerde yatan taşı bile tanırım!” diyerek Kemal Beyin gelmesini beklemeden bizi Tsaxan köyüne götürdü. Tsaxan köyünde eski camiyi kulüp yapmışlar. Bir polis bizi Varxan’a geri götürdü; Adigön’e Polis ve KGB merkezine haber verdi. Kimin yardımcı olduğunu bizden öğrenemeyince Kemal Beye telefon ettiler ve o da gelip bizleri aldı.

Saxan köyünde bir tarafı yıkılmış olan caminin sağlam tarafı.

Dışarı çıkınca bizi Varxan’a götüren polise sitem ettim ve dedim ki: “Dedelerimin vatanına Moskova’dan özel izin alıp geleceğim!”

Hayli uğraştıktan sonra Moskova’dan aldığım özel izinle 1988 yılının yaz ayında rahmetli babamla annem ve kız kardeşimle (Hamile olan eşimi götüremedim) uçakla Tiflis’e geldik ve trenle Ahıska’ya hareket ettik. Azğur pasaport kontrol noktasında babamın ve annemin pasaportlarında doğum yeri Gürcistan-Adigön ilçesi yazdığı için iki pasaportu askerler albaya götürdüler. Ben çok kızdım ve “Size Washington’dan mı izin kâğıdı getirmem lâzım?” demek geldi aklıma. Fakat iş oraya varmadan askerler özür diledi, pasaportları geri verdiler. Şimdi rahat ve başımız dik, ellerimizi sallaya sallaya Ahıska’yı dolaştık. Sonra Türkçe iyi bilen bir Ermeni taksi şoförü ile Abastuban’a gittik. Bize rahmetli komşumuz Abdullah Beyin adresini verdiği korsan taksici Şota Atoşvili’yi bulduk.

Bir hafta boyunca rahat rahat Adigön, Varxan, Tsaxan, Abastuban, Agobil ve Arazında’yı dolaştık. Abastuban çermiğine girdik. Babamın eski evini yıkmışlardı. Annemin Tsaxan köyündeki evi duruyordu, ama annem ceviz ağacının yeni yerini fark etti. Şimdi burada mecburî iskânla yerleştirilen öğretmen Tsulukidze oturmaktaydı. Emekli olunca buralardan kendi köyüne taşınacağını söyledi.

2011 yılı ziyaretime gelince...

Kurban Bayramında Ahıska’ya gideceğimi söyleyince Yunus Zeyrek hoca duyunca gezi notlarımı dergi için istedi.

Eşim Ayşe Hanım ve ka-
yninvalidem Aslı neneyle 5 Kasım’da bir otobüsle İstanbul’dan Gürcistan’a doğru hareket ettik. Bayram namazını Giresun-Eynesil’de yol üzerindeki bir camide kıldık. Bayramın ilk günü geç saatlerde Ahıska’ya vardık. Bizi Kur’an Kursu Yurdundan karşılayanları bulamayınca aklıma yurt adresini polisten sormak geldi. Türkçe bilen bir polisi çağırdılar. Ona üç soru sordum:

Vatikan bayrağında bile bir haç varken neden Gürcistan bayrağında beş haç var? Gürcistan parası lari'yi Türk parası karşısında güçlü kılan neler var? Gürcistan'da Acara milleti var ama neden Türk milleti yok? Maalesef bu üç soru da cevapsız kaldı.

Bayramın ikinci günü imdadımıza Posof'tan Ahıska'ya Hızır gibi yetişen muhabir Halil İbrahim Ataman Beyefendiyle birlikte ben, eşim ve on dört yaşında sürgün olan kayınvalidem Aslı neneyle Tsaxan köyüne gittik. Önceki ziyaretimizin üzerinden 23 sene geçmişti. Evlerin yerle bir olduğunu gördük. Aslı nene her şeyi hatırlıyordu, okuduğu sınıfı, mavi renkli kapısından dolayı hemen buldu! Şimdi o okul ambar olarak kullanılıyormuş! Okulun önündeki çeşmeden kana kana su içti. O zaman içi çok güzel nakışlı olan caminin harap olduğunu görünce hayret ve şaşkınlık duyguları içinde kaldı. Dayanamadı, ağladı... *"Bu kâfirler ne yapmışlar bizim güzel camimizi..."* dedi... Caminin etrafını dolaştı. Doğduğu evi, Tsaxanlı Revaz Hutsişvili'nin yardımıyla zor buldu. Aftandil dede 78 yaşında, her şeyi hatırlıyor. Bizi nasıl sürdürdüklerini duygulanarak anlattı. Gonio köyündeki komşuları İsrail, Hasret, Kıyas ve Menekşe adlarını bugüne kadar unutmamış. *"Biz sizin vatanınıza dönmenizi istiyoruz."* diyor.

Buralara üçüncü defadır geliyorum. Şimdi burada yaşayan insanların buradan sürgün edilen eski yerli Türk ahalinin vatana dönmelerini samimî olarak istediklerini ilk defa görüyorum. Bugün Türkiye'den Ahıska'ya direk otobüs seferleri var. İlişkilerimiz de çok iyi. İnşallah ileride iyi günlerimiz olacak. Revaz Batona (bey) isteyerek bizim için kutsal Kurban Bayramının anlamını bildikleri ve kurban etinin kurda kuşa, kediye köpeğe yedirmeden, kendi ailesiyle yenilmesi şartıyla kurban etinden paylarını istediler. Şansımıza Ahıska'da Kur'an Kursu Yurdu varmış.

Bir zamanlar vatana girmek bile yasakken bugün burada kurban kesebiliyoruz, Allah'a şükürler olsun. Orada, geçmişlerimizin ruhuna, bugün hayatta olanlara ve gelecek kuşaklara diye üç koyun kurban kestik. Birini Kur'an Kursu öğrencilerine verdik. İkincisini Ahıska'da yaşayan Ahıska Türkleri hemşehrilerimize ve Gürcü komşularımızla paylaştık. Üçüncünün bir kısmını Batum ve İstanbul'daki akrabalara dağıttık.

Kur'an Kursu Yurdu Müdürü, iyi Türkçe bilen Acaralı Tavazikiladze Mevlüt Hocayla sohbet ettik. Ahıska'da yaşayan 73 yaşındaki Zanna Merdali kızının eşi Mahmut Govaroğlu (Rus dilinde Govaroviç yazıyorlar), dokuz ay boyunca Gürcistan'dan sınır dışı edilmiş, yanı ölüm-ecel ayırmadan Gürcistan hükümeti bu 50 yıldan fazla evli iki yaşlı insanı bir birinden ayırmış. Oğlu Yunus Bey bu zorlukları, yaşadıklarını anlattı.

Eski dernek başkanı Seferov Abamüslüm Bey, *"Kurban Bayramında, Amerika'daki hemşerilerden İslam Şahbandarov'dan yardım geldi. Ama Türkiye'deki derneklerden ne selâm ne de tebrik geldi!"* diye sitem etti.

O günlerde Gürcistan hükümeti, 75 aileye vatana dönüş izni vermişti. Gürcistan'ın akıl almaz insanlık dışı tavır ve uygulamalarını buraya yazmayacağım.

Cellât Stalin'in bir sözü vardı, "Problemin tek radikal çözümü var, o da insanı yok etmek!"

Ona da Ahıska Türklerinden başlamış diktatör! Ama yüce Allah'a şükürler olsun bunu başaramayacaklar.

Ahıska'ya ilk 1997 yılında yerleşen Temel ağabeyin ailesi ve onun oğlu yerli hükümetle iyi ilişkide olan sayın Mamuka (Muhammad) Hutsişviliyi (Hutsigil), evlerinde ziyaret ettik. Mamuka Gürcistan'ın Ahıska Türklerini Türk adı ile vatanlarına yerleştirmeyi plânlamadığını söyledi. Sonuçta bu tartışılan bir mesele. Sovyetler Birliği zamanında Acara Muhtar Cumhuriyeti'nde bile adı ve baba adı Türkçe ama soyadı Gürcüce (Meselâ Hasan Şirinoğlu Bakuridze) yazılıyordu. Ben de dedim ki, "Hangi adla sürmüşse o adla geri almaya mecburdur. O zaman adalet kazanılmış olur ve sürgünden beklenen planlarla kendileri tuzağa düşmüş olurlar! Adalet bu mu? Bunca hayvan arasında yılan yatarak yerde sürünüyor, bilirim, ama yedi milyarlık dünya nüfusu içinde sadece Ahıska Türkleri dikine sürünüyorlar. Bu asla kabul edilemez! Yani XXI. yüzyılda bile dilimizi ve dinimizi koruma hakkımız yok mu? Abastuban'da yaşayan Molla Yusuf ve Kilde köyünde yaşayan 80 yaşındaki Temel dedeyle görüştük. Temel dede, *"Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a söyleyin, Gürcistan Hükûmetine bize oturma ve vatandaşlık izni verdirsin."* dedi.

Yanımızda yol gösteren olmasaydı köyde gezmek çok zor olurdu. Çünkü her şeyi alt üst etmişlerdi... Zalim sürgünden önce evin ikinci katında bir ay boyunca askerleri kayırmışlar. Bir gün önce komutan, "Aslı, benim de senin kadar kızım Ukrayna'da kaldı. Ama emir geldi, biz sizi sürgüne göndermeye mecburuz!" deyince gözyaşlarını tutamamış. Küçük Aslı bunu babasına ve annesine söyleyince buna inanmamışlar. Gece yarısı Sovyetler Birliği'ne savaşa yardım için verilen Amerikan yeni ve güçlü *studabekir* kamyonlarıyla köyleri basmışlar ve bu kadar halkı iki saat içinde sürmüşler. Arabaya çıkarken rahmetli babası Haşim dede ağlamış; o komutan, onlarca koyunundan birini kesip etini almasına izin vermiş!

Karakışta bir ay boyunca on, on beş aileyi bir tuvalet yeri bile olmayan hayvan vagonlarında Özbekistan'ın Semerkant şehrine getirmişler. Yolda kefensiz ölenler kurda kuşa yem olmuş... Bu soğukta üstü başlarını bir araya toplayıp soyundurmuş ve banyo yaptırtmışlar. O ana baba gününü hatırlayınca Aslı nene hüngür hüngür ağladı... Açıkçası ben bir doktor olarak kayınvalidemin arzusunu yerine getirmek için plânladığım bu geziden ve o anda kalp krizi geçirmesinden çok korktum. Sovyetler Birliği'nde yeni kurulan kolhozlara penceresi bile olmayan bir evde mecburî üç dört aile yaşayacak diye dağıtmışlar. Hem de yerli halkı korkutmuşlar, bile bile bunların Müslüman bir Türk olduğunu söylememişler. Kafkaslı kötü niyetli hatta yamyamlar geliyor demişler. Derler ya yalanın ömrü çok kısadır. Yerli ahali sürgünlerle konuşunca Müslüman Türk oldukları anlaşılmış! Müslüman kardeşlik uzun yıllar, kırk beş sene sürmüştü...

Bunca eziyet, bunca kıyım ve katliam Ahıska Türklerini yok edemedi. Ezilmiş, üzülmüş, ama diz çökmemiş olan Ahıska Türkleri, muhakkak bir gün sürgün olduğu ana vatan topraklarına dönecektir.

Dr. M. Ferhat, eşi Ayşe Hanım ve kayınvalidesi Aslı Nine.

Ahıska'dan Batum'a gelirken, sürgün sırasında orada kalıp sonradan annesi Acaralı bir kıza evlenen ve Salıbur'da yaşayan Rizayev Bekir Efendiye başsağlığı ziyaretinde bulunduk. Yakın zamanda eşi Gülhanım ablayı kaybetmişti. Hasret dolu ziyaretimiz sonunda Sarp kapısında ay yıldızlı Türkiye Cumhuriyeti bayrağını görünce bir kere daha gururlandık ve rahat bir nefes aldık.

Dilimiz ve dinimizle bütünleşmiş yeni bir Ahıska'da buluşmak dualarıyla evimize döndük.

Ama unutmayalım, İstanbulun kilidi Ahıska'dan vazgeçilemez!

Unutmayın, Posoflu Âşık Fakirî boşuna dememiş:

*Ahıska gül idi gitti,
Bir ehli dil idi gitti,
Söyleyin Sultan Mahmud'a,
İstanbul kilidi gitti!*

Bize Ahıska'da evinin bir odasını veren Dursun kardeşimize ve gelinimiz Sultan Hanıma hem de Ahıska gezimizde yanımızda olan Posoflu muhabir Halil İbrahim Ataman Beye şükranlarımızı sunarız!